

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА СХОДОЗНАВСТВА

Borys Grinchenko Kyiv University
Department of Oriental Studies

IVAN SEMENIST

EVOLUTION
OF US-JAPAN SECURITY ALLIANCE
(1991-2001)

KYIV • 2016

І. В. СЕМЕНІСТ

ЕВОЛЮЦІЯ
АМЕРИКАНСЬКО-ЯПОНСЬКОГО
СОЮЗУ БЕЗПЕКИ (1991-2001 рр.)

КИЇВ • 2016

УДК: 94(73)/94(520):351.862.4

Рецензенти:

д-р. істор. наук, проф. О. П. Машевський

д-р. філол. наук, проф. І. П. Бондаренко

*Рекомендовано до друку кафедрою східних мов і перекладу
Інституту філології Київського університету
імені Бориса Грінченка
(протокол №2 від 02 вересня 2016 р.)*

Семеніст І. В.

Еволюція американсько-японського союзу безпеки (1991-2001 рр.).
Монографія / І. В. Семеніст. – Київ: Київський університет імені
Бориса Грінченка, 2016. – 204 с.

ISBN 987-966-489-058-5

У монографії досліджується розвиток американсько-японського союзу безпеки в постбіполярний період (1991—2001 роки). На основі використання широкого кола джерел проаналізовано політику в галузі безпеки США та Японії в АТР, зміни в їх підходах до американсько-японського союзу безпеки протягом 1990-х років. Показано вплив американсько-японських суперечностей в торговельній сфері на розвиток американсько-японського співробітництва у військово-політичній сфері на початку 1990-х років. Досліджено вплив загострення геополітичної ситуації в Східній Азії в середині 1990-х років на подолання двосторонніх суперечностей та визначили розвиток союзу безпеки в постбіполярну добу. Проаналізовано передумови, що визначили вибір Японії на користь збереження союзу безпеки зі США та внесення змін до оборонного законодавства.

Адресується студентам сходознавчих кафедр вищих навчальних закладів України, аспірантам, викладачам, а також усім, хто цікавиться історією Сходу.

ISBN 987-966-489-058-5

© І. В. Семеніст, 2016

© КУБГ, 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	10
1.1. Стан наукової розробки проблеми.....	10
1.2. Джерельна база дослідження.....	32
РОЗДІЛ 2. ЗАГОСТРЕННЯ АМЕРИКАНСЬКО-ЯПОНСЬКИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ НА РУБЕЖІ 1980-Х–1990-Х РОКІВ.....	36
2.1. Окупація Японії та формування підвалин японсько-американського співробітництва в сфері безпеки.....	36
2.2. Розбіжності у відносинах США та Японії у військово-політичній сфері.....	42
2.3. Загострення американсько-японських суперечностей в торговельно-економічній сфері.....	56
РОЗДІЛ 3. США ТА ЯПОНІЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ В ПОСТБІПОЛЯРНИЙ ПЕРІОД.....	65
3.1. Безпекова та оборонна політика США в АТР в умовах зміни співвідношення сил в регіоні.....	65
3.2. Еволюція оборонної політики Японії в постбіполярний період.....	90
РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АМЕРИКАНСЬКО-ЯПОНСЬКИХ ВІДНОСИН У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ В 1991–2001 РОКАХ.....	118
4.1. Зміни в договірній базі американсько-японського союзу безпеки в постбіполярну добу.....	118
4.2. Зміцнення обороноздатності та подолання Японією обмежень на використання сил самооборони за межами країни.....	131
ВИСНОВКИ.....	154
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	161

ВСТУП

Із завершенням «холодної війни» американсько-японські відносини у військово-політичній сфері увійшли в тривалу смугу трансформації, обидві країни постали перед необхідністю наповнення новим змістом американсько-японського союзу безпеки, який був основою двосторонніх відносин із початку 1950-х років.

У 1990-ті роки основу інтересів Сполучених Штатів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР) складала необхідність збереження впливу на зовнішню політику країн регіону, запобігання можливого заповнення Китайською народною республікою (КНР) вакууму сили, що утворився після розпаду СРСР. Натомість, Японія, яка в 1990-ті роки зіткнулася з економічною та політичними кризами, починає розглядати посилення економічної та військово-політичної могутності КНР як потенційну загрозу національній безпеці. В нових умовах союзники розглядають американсько-японський союз як необхідну умову збереження стабільності в регіоні та забезпечення власної безпеки. Протягом 1990-х років США та Японія переглянули більшу частину договірно-правової бази американсько-японського союзу безпеки, внаслідок чого було поглиблено співпрацю між США та Японією у військово-політичній сфері, було здійснено перерозподіл відповідальності між союзниками, а відносини між США та Японією в галузі безпеки набули більшої симетричності.

Актуальність досліджуваної теми обумовлюється не лише науковим інтересом до трансформації американсько-японських відносин у сфері безпеки, а й тим, що досвід функціонування американсько-японського союзу безпеки є важливим для країн, які ще знаходяться в процесі пошуку адекватних інструментів забезпечення власної безпеки. Крім того, розвиток подій в АТР може активізувати прагнення Японії отримати ядерну зброю, що виглядає актуальним в контексті відмови України від високозбагаченого урану та ядерної зброї.

Об'єктом дослідження є відносини США та Японії в АТР після завершення «холодної війни» (1991–2001 роки).

Предметом дослідження є американсько-японський союз безпеки в постбіполярний період (1991–2001 роки).

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1991–2001 роки. Нижня хронологічна межа зумовлена тим, що після завершення «холодної війни» Сполучені Штати та Японія опинилися перед необхідністю адаптації американсько-японського союзу безпеки до нових міжнародних умов.

Верхньою межею дослідження є 2001 рік, тому що терористичні атаки на Сполучені Штати вплинули на трансформацію політики в галузі безпеки як самих США, так і інших держав. Після подій 11 вересня 2001 року на перше місце в зовнішній політиці США та Японії виходить боротьба з міжнародним тероризмом, що зумовлює переорієнтацію американсько-японського союзу безпеки на боротьбу з недержавними акторами. Такі хронологічні межі зумовлюють необхідність розглядати розвиток американсько-японського союзу після 2001 року як окремий етап двосторонніх відносин у сфері безпеки. Для охоплення повноти історичних подій досліджуваного періоду, їх глибокого осмислення та кращого розуміння змін в американсько-японських відносинах, автор свідомо виходить за встановлені хронологічні межі й аналізує політику США та Японії в галузі безпеки у період завершення «холодної війни».

Географічні межі дослідження охоплюють територію Японії та США як складові частини АТР.

Мета дисертаційного дослідження полягає в розкритті еволюції американсько-японського союзу безпеки протягом 1991–2001 років.

Для досягнення поставленої мети автором визначено такі **основні завдання**:

- охарактеризувати стан наукової розробки теми та джерельну базу дослідження;
- розкрити вплив американсько-японських суперечностей на рубежі 1980-х–1990-х років на розвиток співробітництва США та Японії у військово-політичній сфері;
- з'ясувати фактори, що впливали на трансформацію політики США в галузі безпеки в АТР та американські підходи до американсько-японського союзу безпеки в нових умовах;

- розкрити зміни в зовнішній політиці у сфері безпеки Японії в постбіполярну добу;
- проаналізувати розвиток договірно-правової бази американсько-японського союзу безпеки в нову епоху;
- показати зміни у функціях сил самооборони Японії та їхній вплив на розвиток американсько-японського співробітництва в галузі безпеки.

Методологічна основа дослідження. З метою виконання поставлених завдань автор застосував комплекс загальнонаукових і прикладних методів дослідження. Для здійснення всебічного аналізу предмету дослідження загальнонаукові принципи поєднуються з проблемно-хронологічним, порівняльно-історичним та описовим методами.

Застосування проблемно-хронологічного та порівняльно-історичного методів дозволило належним чином структурувати дослідження, виявити загальне і особливе в розвитку американсько-японського союзу безпеки.

Використання системного підходу дозволило дослідити багатокомпонентність американсько-японських відносин у військово-політичній сфері та їх залежність від зовнішньо- та внутрішньополітичних чинників.

Поєднання цих принципів і методів дослідження мало на меті наблизитися до наукової достовірності результатів дисертаційної роботи, викласти матеріал у послідовній і логічно завершеній формі та ґрунтовно відобразити суть історичних процесів.

Наукова новизна дослідження полягає в постановці та цілісній розробці актуальної проблеми, яка досі не була всебічно висвітлена в українській історичній науці. Наукову новизну роботи складають: поглиблений історіографічний огляд проблеми співробітництва США та Японії у військово-політичній сфері протягом 1991–2001 років; комплексна характеристика джерельної бази наукового дослідження; визначення причин американсько-японських суперечностей наприкінці 1980-х – початку 1990-х років та їх вплив на розвиток двосторонніх відносин у військово-політичній сфері; показано фактори, що впливали на зміну східноазійської політики Сполучених Штатів їх підходів до американсько-японського союзу безпеки, а також зовнішньої

політики та політики в галузі безпеки Японії після завершення «холодної війни»; детальний науковий аналіз договірно-правової бази американсько-японського союзу безпеки та її змін протягом 1990-х років; висвітлено вплив рішення японської сторони щодо збільшення власної обороноздатності на розширення та поглиблення американсько-японського співробітництва у сфері безпеки.

Наукове значення роботи визначається тим, що її матеріали та висновки можуть бути використані при подальшому дослідженні окремих аспектів зовнішньополітичної стратегії США та Японії, системи оборонних союзів Сполучених Штатів та американсько-японського союзу безпеки, зокрема. Висновки роботи можуть стати в нагоді фахівцям-міжнародникам у діяльності науково-дослідних інститутів та установ.

Практичне значення роботи визначається тим, що її матеріали та висновки можуть бути використані у діяльності органів державної влади, зокрема, МЗС України, під час розробки практичних питань регіональної та глобальної безпеки. Матеріали дослідження можуть знайти практичне використання при написанні підручників, посібників та монографій, підготовці та удосконаленні навчальних програм з новітньої історії, історії країн Азії, історії США і Японії.